

राष्ट्रीय बातम्या

myCGHS ॲप

- केंद्रीय आरोग्य मंत्रालयाने myCGHS iOS ॲप सादर केले आहे, हे CGHS लाभार्थ्यांसाठी आरोग्य सेवांमध्ये महत्त्वपूर्ण प्रगती आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- केंद्रीय आरोग्य सचिवांच्या म्हणण्यानुसार, हे ॲप त्यांच्या मोबाइल डिव्हाइसवर महत्त्वपूर्ण आरोग्य सेवा वैशिष्ट्यांमध्ये सहज प्रवेश प्रदान करते.
- हा उपक्रम आरोग्यसेवेची गुणवत्ता आणि सुलभता सुधारण्यासाठी तंत्रज्ञानाचा वापर करण्याच्या सरकारच्या दृष्टीकोनाशी सुसंगत आहे.
- myCGHS iOS ॲप नॅशनल इन्फॉर्मेटिक्स सेंटर (NIC) हिमाचल प्रदेश आणि NIC हेल्थ टीमच्या तांत्रिक संघांनी विकसित केले आहे.
- मायसीजीएचएस ॲपद्वारे प्रदान केलेल्या प्रमुख सेवांचा समावेश आहे
 - ऑनलाइन भेटीचे बुकिंग आणि रद्द करणे,
 - CGHS कार्ड आणि इंडेक्स कार्ड डाउनलोड करणे,
 - सीजीएचएस लॅबमधून लॅब रिपोर्ट्समध्ये प्रवेश करणे,
 - औषध इतिहास तपासणे,
 - वैद्यकीय प्रतिपूर्ती दाव्याची स्थिती सत्यापित करणे, संदर्भ तपशीलांमध्ये प्रवेश करणे,
 - जवळील वेलनेस सेंटर शोधणे, बातम्या आणि हायलाइट्ससह अपडेट राहणे,
 - जवळपासची पॅनेल केलेली रुग्णालये, प्रयोगशाळा आणि दंत युनिट शोधणे आणि वेलनेस सेंटर्स आणि कार्यालयांच्या संपर्क तपशीलांमध्ये प्रवेश करणे.

हवामान बदलाच्या विपरीत परिणामांविरुद्धचा अधिकार हा जगण्याचा अधिकार आणि समतेचा अधिकार याचाच भाग आहे

- सुप्रीम कोर्टाने कलम 14 आणि 21 ची व्याप्ती वाढवून "हवामान बदलाच्या प्रतिकूल परिणामांविरुद्धचा अधिकार" समाविष्ट केला आहे.

प्रकरणाची पार्श्वभूमी:

- पॉवर ट्रान्समिशन लाईन्समुळे ग्रेट इंडियन बस्टर्ड (GIB) च्या अधिवासाच्या नुकसानापासून संरक्षण करण्यासाठी याचिका दाखल करण्यात आली होती.
- 19 एप्रिल 2021 रोजी सर्वोच्च न्यायालयाने ओव्हरहेड ट्रान्समिशन लाईन्सवर निर्बंध आणण्याचे आदेश दिले आणि त्यांचे भूमिगत लाईनमध्ये रूपांतर करण्याचे सुचवले.
- पर्यावरण, वने, ऊर्जा आणि नवीन आणि नवीकरणीय ऊर्जा मंत्रालयांनी अक्षय ऊर्जा आणि तांत्रिक आव्हानांवरील आंतरराष्ट्रीय वचनबद्धतेचा हवाला देत सुधारणांची मागणी केली.

न्यायालयाचा निर्णय:

- तांत्रिक आव्हाने, भूसंपादन आणि खर्चामुळे आदेशाची अंमलबजावणी करण्यात येणाऱ्या व्यावहारिक अडचणी मान्य केल्या.
- नवीकरणीय ऊर्जेचे महत्त्व, विशेषतः सौर उर्जेवर आणि एकूणच पर्यावरण संरक्षणासह GIB संवर्धनाचा समतोल साधण्याची गरज यावर भर दिला.

तज्ञ समितीची स्थापना:

- भूप्रदेश, लोकसंख्येची घनता आणि पायाभूत सुविधा यासारख्या घटकांचा विचार करून, विशिष्ट भागात भूमिगत वीजवाहिन्यांच्या व्यवहार्यतेचे मूल्यांकन करण्यासाठी नऊ सदस्यीय समितीची स्थापना केली.
- या समितीला 31 जुलै 2024 पर्यंत केंद्र सरकारमार्फत अहवाल सादर करण्याचे निर्देश देण्यात आले होते.

विशिष्ट कायद्याचा अभाव:

- हवामान बदलाला मान्यता देणारी विविध सरकारी धोरणे असूनही, भारतात याला संबोधित करणारा कोणताही व्यापक कायदा नाही.
- हवामान बदलाच्या दुष्परिणामांविरुद्ध लोकांचा अजूनही हक्क आहे.

जीवन आणि आरोग्याच्या अधिकारावर परिणाम:

- जीवनाचा अधिकार पूर्णपणे प्राप्त होण्यासाठी स्वच्छ वातावरण महत्त्वाचे आहे.
- वायू प्रदूषण, रोग, दुष्काळ आणि अन्नाचा तुटवडा यासारख्या कारणांमुळे हवामान बदलाचा आरोग्यावर परिणाम होतो.
- हवामान बदलाचा सामना करण्यास असमर्थता जीवनाचा हक्क आणि कमी सेवा नसलेल्या समुदायांसाठी समानतेचा अधिकार या दोन्हीचे उल्लंघन करते.

सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय:

- कलम 14 आणि 21 च्या व्याप्तीचा विस्तार करून "हवामान बदलाच्या प्रतिकूल परिणामांविरुद्धचा अधिकार" समाविष्ट केला.

घटनात्मक तरतुदी:

- **कलम 48A** पर्यावरणाचे रक्षण आणि सुधारणा करण्याच्या राज्याच्या जबाबदारीवर जोर देते.
- **कलम 51A(g)** नागरिकांना नैसर्गिक पर्यावरणाचे रक्षण आणि सुधारणा करणे अनिवार्य करते.
- प्रत्यक्षपणे अंमलात आणण्यायोग्य नसतानाही, या तरतुदी नैसर्गिक जगाचे महत्त्व संविधानाने ओळखल्याचा संकेत देतात.

कलम 14 आणि 21 चे स्पष्टीकरण:

- कलम 21 जगण्याचा आणि वैयक्तिक स्वातंत्र्याचा अधिकार मान्य करते.
- कलम 14 कायद्यासमोर समानता सुनिश्चित करते.
- या लेखांकडे स्वच्छ पर्यावरणाचा हक्क आणि हवामान बदलाच्या प्रभावापासून संरक्षणाचा स्रोत म्हणून पाहिले जाते.

CDP-सुरक्षा

- **क्लस्टर डेव्हलपमेंट प्रोग्राम (CDP)** चा एक भाग म्हणून फलोत्पादन शेतकऱ्यांना अनुदान वितरित करण्यासाठी सरकारने **CDP-SURAKSHA** नावाचा एक नवीन डिजिटल प्लॅटफॉर्म सादर केला आहे, जो फलोत्पादन पिकांना प्रोत्साहन देण्यासाठी आणि क्षेत्राच्या वाढीला चालना देणारा एक उपक्रम आहे.
- CDP-सुरक्षा हे मूलतः **डिजिटल व्यासपीठ** आहे.
- सुरक्षा म्हणजे "युनिफाइड रिसोर्स अलोकेशन, नॉलेज आणि सुरक्षित फलोत्पादन सहाय्यासाठी प्रणाली."

महत्त्वाचे मुद्दे:

- **CDP-SURAKSHA** हे नॅशनल पेमेंट्स कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया (NPCI) द्वारे व्यवहार सुलभ करून, **e-RUPI** व्हाउचर वापरून शेतकऱ्यांच्या बँक खात्यांमध्ये त्वरित सबसिडी वितरित करण्यास सक्षम करते.
- CDP-SURAKSHA च्या वैशिष्ट्यांमध्ये PM-KISAN सोबत डेटाबेस इंटीग्रेशन, NIC कडून क्लाउड-आधारित सर्व्हर स्पेस, UIDAI प्रमाणीकरण, eRUPI इंटीग्रेशन, LGD, कंटेंट मॅनेजमेंट सिस्टम, जिओटॅगिंग आणि जिओ-फेन्सिंग यांचा समावेश आहे.
- **ई-RUPI** ही **NPCI** ची एक-वेळ पेमेंट यंत्रणा आहे ज्यासाठी कार्ड, डिजिटल पेमेंट ॲप किंवा इंटरनेट बँकिंग प्रवेशाची आवश्यकता नाही.
- हे लाभार्थ्यांसह एसएमएस किंवा व्हाट्सअप कोडद्वारे सामायिक केले जाऊ शकते.

- सीडीपीचे उद्दिष्ट **फलोत्पादन क्लस्टर विकसित करण्याचे आहे, ज्यामध्ये 55 ओळखले गेले आहेत आणि 12 पायलटसाठी निवडले गेले आहेत.**
- या उपक्रमामुळे सुमारे 9 लाख हेक्टर क्षेत्र कव्हर होईल आणि 10 लाख शेतकऱ्यांना फायदा होईल, 8,250 कोटी रुपयांची खाजगी गुंतवणूक आकर्षित होईल.

सुविधा पोर्टल

- **2024 च्या सार्वत्रिक निवडणुका जाहीर झाल्यापासून सुविधा पोर्टलला 73,000 हून अधिक अर्ज प्राप्त झाले आहेत.**

बद्दल:

- हे <https://suvidha.eci.gov.in> वर प्रवेश करण्यायोग्य **ऑनलाइन प्लॅटफॉर्म** आहे, जे **राजकीय पक्ष आणि उमेदवारांना दूरस्थपणे परवानगी विनंत्या सबमिट करण्यासाठी डिझाइन केलेले आहे.**
- पोर्टल सर्वसमावेशकतेसाठी ऑफलाइन सबमिशन पर्याय देखील ऑफर करते.
- **राज्य विभागातील नोडल अधिकाऱ्यांद्वारे व्यवस्थापित, सुविधा पोर्टलच्या IT प्लॅटफॉर्मचा उद्देश परवानगी विनंत्यांची कार्यक्षम प्रक्रिया सुलभ करणे हा आहे.**
- याशिवाय, यात आयओएस आणि अँड्रॉइड प्लॅटफॉर्मवर एक सहयोगी ॲप उपलब्ध आहे, जे **रिक्रेस्ट स्टेटसचे रिअल-टाइम ट्रॅकिंग सक्षम करते.**
- सुविधा पोर्टलचे एक प्रमुख वैशिष्ट्य म्हणजे त्याची पारदर्शकता.
- हे **अनुप्रयोगांचे रिअल-टाइम ट्रॅकिंग, स्थिती अद्यतने, टाइमस्टॅम्प केलेले सबमिशन आणि एसएमएसद्वारे संप्रेषण प्रदान करते.**
- ही पारदर्शकता अधिक जबाबदारीसाठी निवडणूक खर्चाच्या छाननीला समर्थन देते.
- निवडणूक आयोगाची वचनबद्धता निष्पक्ष, कार्यक्षम आणि पारदर्शक निवडणूक वातावरणाची सोय करणे आहे.
- सुविधा पोर्टल सर्व पक्ष आणि उमेदवारांना या वचनबद्धतेनुसार परवानग्या आणि मंजूरीसाठी समान प्रवेश सुनिश्चित करते.

महाराष्ट्र राज्य बातम्या

जागतिक आरोग्य दिन

- **जागतिक आरोग्य दिन दरवर्षी 7 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.**

- 1948 मध्ये जागतिक आरोग्य संघटनेने (WHO) याची स्थापना केली

बद्दल:

- 1948 मध्ये, WHO ने पहिली जागतिक आरोग्य सभा घेतली.
- सभेने 1950 पासून दरवर्षी 7 एप्रिल हा दिवस जागतिक आरोग्य दिन म्हणून साजरा करण्याचा निर्णय घेतला.

थीम:

- जागतिक आरोग्य दिन 2024 ची थीम "माझे आरोग्य, माझा हक्क" आहे.
- ही थीम प्रत्येकाला निरोगी जीवन जगण्यासाठी आरोग्य सेवा, माहिती आणि शिक्षणाची सर्वत्र उपलब्धता सुनिश्चित करण्याच्या महत्त्वावर जोर देते.

पूर व्यवस्थापनासाठी नाग नदी प्रणाली स्कॅन केली जाईल

- महाराष्ट्र राज्य पाटबंधारे विभागाने नागपूर महानगरपालिकेने (NMC) नाग नदीतील पूर समस्यांना सामोरे जाण्यासाठी सविस्तर जलविज्ञान अभ्यास करण्याची सूचना केली आहे.
- हे सूचित करते की नाग नदीसाठी सध्याची पूर व्यवस्थापन धोरणे अपुरी असू शकतात.

बद्दल:

- नाग नदी, महाराष्ट्राच्या नागपूर शहराची जीवनवाहिनी असून या शहराला तिचे नाव देण्यात आले आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- मूळ : लावा टेकड्या, वाडीजवळ
- लांबी: नागपूर शहराच्या हद्दीत अंदाजे 17 किमी
- उपनद्या: पवनगावजवळ पियोली नद्यांना, तितूरजवळ पोरा नदीत विलीन होतात
- कन्हान नदीला मिळते, कन्हान-पेंच नदी प्रणालीचा एक भाग

अंतिम मतदार यादी जाहीर, लिंग असमानता 0.1%

- अंतिम मतदार यादी जाहीर करण्यात आली आहे, जी फक्त 0.1% इतकी लहान लिंग असमानता दर्शवते.

बद्दल:

- नागपूर मतदारसंघातील सांख्यिकीय आकडेवारीवरून असे दिसून आले आहे की 2009 मध्ये 4.27% असलेल्या पुरुष आणि महिला मतदारांच्या संख्येतील

फरक 2024 च्या मतदार यादीतील केवळ 0.1% किंवा 44,055 मतदारांवर कमी झाला आहे.

- 2014 मध्ये मतदार यादीतील ही लिंग असमानता 4.33% होती, जी 2019 मध्ये 2.56% इतकी कमी झाली आहे.

वर्सोवा वांद्रे सी लिंक: 15% काम पूर्ण

- वर्सोवा-वांद्रे सी लिंकचे बांधकाम सुरू असून 15% सिव्हिल काम पूर्ण झाले आहे.
- प्रकल्पाची मुदत मे 2028 पर्यंत वाढवण्यात आली आहे.
- डिसेंबर 2026 च्या मागील उद्दिष्टापेक्षा ही सुधारणा आहे.

बद्दल:

- वर्सोवा-वांद्रे सी लिंक, ज्याला स्वातंत्र्य वीर सावरकर सी लिंक असेही म्हटले जाते, हा मुंबईत निर्माणाधीन असलेला एक भव्य पूल आहे.
- शहराच्या कोस्टल रोड प्रकल्पाच्या दुसऱ्या टप्प्याचा हा भाग आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- लांबी: 17.17 किलोमीटर (10.67 मैल)
- उद्देश: पश्चिम द्रुतगती महामार्ग आणि मुंबई उपनगरीय रेल्वेवरील वाहतूक कोंडी कमी करणे.
- प्रारंभ आणि समाप्ती बिंदू: वांद्रे-वरळी सी लिंक वर्सोव्यातील नाना नानी पार्कला जोडते.

राज्यात प्राणी कल्याण समिती स्थापन करा: AWBI

- अॅनिमल वेलफेअर बोर्ड ऑफ इंडिया (AWBI) राज्यांना त्यांच्या स्वतःच्या प्राणी कल्याण समित्या स्थापन करण्यास प्रोत्साहित करते.
- या समित्या राज्यातील प्राणी कल्याण सुधारण्यासाठी AWBI सोबत काम करतील.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- उद्देश:
 - राज्यासाठी विशिष्ट प्राणी कल्याणाशी संबंधित समस्यांचे निराकरण करा.
 - राज्य स्तरावर राष्ट्रीय पशु कल्याण मार्गदर्शक तत्त्वे लागू करा.
- रचना: कडून प्रतिनिधींचा समावेश होण्याची शक्यता आहे:
 - सरकारी विभाग (पशुसंवर्धन, पशुवैद्यकीय सेवा)
 - प्राणी कल्याण संस्था
 - पशुवैद्यकीय व्यावसायिक
- फायदे:
 - राज्यातील प्राणी कल्याण प्रश्नांवर अधिक लक्ष केंद्रित केले.

- प्राणी कल्याण कायदांची सुधारित अंमलबजावणी.
- भागधारकांमधील सहकार्य वाढले.

तलावाचा काही भाग कोरडा झाल्याबद्दल पर्यावरणवादी चिंतेत आहेत

- स्थानिक पर्यावरणवादी, ज्यांना "ग्रीन्स" म्हणून संबोधले जाते, ते नेरुळच्या अर्धवट वाळलेल्या DPS तलावाच्या तळात निर्माण झालेल्या भेगांबद्दल चिंता व्यक्त करत आहेत.
- तज्ज्ञांचे मत आहे की, यामागचे कारण तलावातील असमान कोरडे पडणे किंवा पाण्यातील घट असू शकते.

बद्दल:

- डीपीएस तलाव नवी मुंबईतील नेरुळ येथे स्थित 30 एकरातील पाणथळ जागा आहे.
- हे फ्लेमिंगो आणि इतर पक्ष्यांना आकर्षित करण्यासाठी ओळखले जाते, ज्यामुळे ते पक्षी निरीक्षकांचे नंदनवन बनते.
- तलावाचे अधिवास म्हणून संवर्धन करण्यासाठी प्रयत्न केले गेले आहेत आणि पाहुण्यांसाठी टेहळणी बुरूज बांधण्याची योजना देखील आहे.

मराठ्यांमध्ये प्रतिगामी, 84% कोट्यास पात्र: पॅनेल

- महाराष्ट्र राज्य मागासवर्ग आयोगाने म्हटले आहे की, राज्याच्या लोकसंख्येपैकी 28% मराठा आहेत परंतु ते "असाधारण मागासलेपणा" दर्शवतात आणि त्यापैकी 84% लोक "क्रीमी लेयर"मध्ये येत नाहीत. इंद्रा साहनी प्रकरणात न्यायालयाने दिलेल्या निकालानुसार त्यांना नोकरी आणि शिक्षणात पुरेसे आरक्षण मिळाले पाहिजे.

माहिती:

- न्यायमूर्ती (निवृत्त) सुनील शुक्रे यांच्या अध्यक्षतेखालील आयोगाचा हा अहवाल हा मराठा आरक्षणासाठी 10% सामाजिक आणि शैक्षणिक बागेवर्गीय (एसईबीसी) अधिनियमाला घटनात्मक आव्हान देणाऱ्या याचिकांवर मुंबई उच्च न्यायालयात राज्य सरकारच्या उत्तराचा भाग आहे, असे वृत्त स्वाती देशपांडे यांनी दिले.

मुंबईतील सर्व ईव्हीपैकी 1.6% बेस्ट बसेसमध्ये आता पाचपैकी एक इलेक्ट्रिक बस आहे

- मुंबईने आपल्या सार्वजनिक बस प्रणालीचे विद्युतीकरण करण्यात लक्षणीय प्रगती केली आहे.

- शहरातील बेस्ट बसपैकी पाचपैकी एक बस आता इलेक्ट्रिक आहे, जी मुंबईतील सर्व इलेक्ट्रिक वाहनांपैकी (EVs) 1.6% चे प्रतिनिधित्व करते.
- इलेक्ट्रिक बसेसकडे वळल्याने उत्सर्जन कमी होण्यास आणि शहरातील हवेची गुणवत्ता सुधारण्यास मदत होते.

CRPF शौर्य दिवस

- सीआरपीएफ शौर्य दिवस दरवर्षी 9 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.
- हे 1965 मध्ये गुजरातमधील कच्छच्या रणमधील सरदार पोस्टवर CRPF जवानांनी दाखवलेल्या असाधारण धैर्याचा सन्मान करते.

बद्दल:

- याच दिवशी 1965 मध्ये सीआरपीएफच्या छोट्या तुकडीने गुजरातमधील कच्छच्या रणमध्ये असलेल्या सरदार चौकीवर आक्रमण करणाऱ्या पाकिस्तानी सैन्याचा पराभव करून इतिहास रचला होता.
- सीआरपीएफच्या जवानांनी 34 पाकिस्तानी सैनिकांचा खात्मा केला आणि चार जणांना जिवंत पकडले.

जागतिक होमिओपॅथी दिन

- जागतिक होमिओपॅथी दिन दरवर्षी 10 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.
- होमिओपॅथीचे संस्थापक सॅम्युअल हॅनेमन यांच्या वाढदिवसानिमित्त हा सन्मान आहे.
- या पर्यायी वैद्यकीय प्रणालीबद्दल जागरूकता वाढवण्याचा हा दिवस आहे जो शरीराच्या उपचारांच्या प्रतिसादाला उत्तेजित करण्यासाठी कमीतकमी डोसमध्ये नैसर्गिक पदार्थ वापरतो.
- याचा उद्देश आहे:
 - होमिओपॅथीबद्दल लोकांची समज वाढवणे.
 - होमिओपॅथिक उपचारांची सुलभता सुधारणे.
 - होमिओपॅथीला भेडसावणाऱ्या आव्हानांना तोंड द्या आणि त्याची भविष्यातील क्षमता जाणून घेणे.

थीम:

- जागतिक होमिओपॅथी दिन 2024 ची थीम 'संशोधन सक्षमीकरण, प्रवीणता वाढवणे: एक होमिओपॅथी सिम्पोजियम' आहे.
- ही थीम होमिओपॅथीमधील निरंतर संशोधनाचे महत्त्व अधोरेखित करते आणि वैद्यकीय सेवेचे चांगले परिणाम देण्यासाठी त्याच्या प्रशिक्षणात क्षमता वाढवण्याची गरज आहे.

तुम्हाला माहित आहे का?

- महेंद्र लाल सरकार हे होमिओपॅथिक वैद्य बनलेले पहिले भारतीय होते.
- कलकत्ता होमिओपॅथिक मेडिकल कॉलेज, पहिले होमिओपॅथिक वैद्यकीय महाविद्यालय 1881 मध्ये स्थापन झाले.

महाराष्ट्रात 13 लाख तरुण नवमतदार

- राज्यातील 12.87 लाख तरुण पहिल्यांदाच लोकसभा निवडणुकीत मतदान करणार आहेत.
- त्यापैकी 5.27 लाख महिला मतदारांच्या तुलनेत 7.59 लाख पुरुष आहेत.
- या गटातील महाराष्ट्राची मतदार नोंदणी संख्या मागील निवडणुकीपेक्षा जास्त आहे, परंतु इतर राज्यांच्या तुलनेत अजूनही कमी आहे.
- त्यांची राज्यातील एकूण नोंदणी एकूण 9.24 कोटी मतदारांपैकी 30% पेक्षा कमी आहे.
- या लोकसंख्येतील अंदाजित लोकसंख्या 4.9 कोटीपेक्षा थोडी कमी आहे याचा अर्थ केवळ 38% प्रथमच मतदान करणारे मतदार आहेत.
- तरुण आणि मध्यमवयीन मतदार एकत्रितपणे मतदार यादीत 50% पेक्षा जास्त आहेत.

ICCR स्थापना दिवस

- भारतीय सांस्कृतिक संबंध परिषद (ICCR) 9 एप्रिल रोजी आपला स्थापना दिवस साजरा करते.
- याची स्थापना 1950 मध्ये मौलाना अब्दुल कलाम आझाद यांनी केली होती.
- ते भारताचे पहिले शिक्षण मंत्री होते.

बद्दल:

- भारत आणि इतर देशांमधील परस्पर समंजसपणा आणि सांस्कृतिक देवाणघेवाण वाढवून, भारताच्या सांस्कृतिक मुत्सद्देगिरीच्या प्रयत्नांची सुरुवात हा दिवस आहे.
- हे भारताच्या सॉफ्ट पॉवर डिप्लोमसीची स्थापना करते, जी देशाच्या परराष्ट्र धोरणाचा प्रमुख घटक आहे.
- ICCR मुख्यालय आझाद भवन, I.P इस्टेट, नवी दिल्ली येथे आहे.
- त्याची प्रादेशिक कार्यालये बंगलोर, चंदीगड, चेन्नई, कटक, गोवा, गुवाहाटी, हैदराबाद, जयपूर, कोलकाता, लखनौ, मुंबई, पाटणा, पुणे, शिलांग, तिरुवनंतपुरम आणि वाराणसी येथे आहेत.

अमेरिका, युरोपला 5 हजार टन आंबा निर्यात करण्याचे महाराष्ट्राचे उद्दिष्ट आहे

- महाराष्ट्र राज्य कृषी पणन मंडळाने (एमएसएएमबी) या हंगामात 5,000 टन आंब्याची निर्यात करण्याचे उद्दिष्ट ठेवले आहे.
- मागील हंगामाच्या तुलनेत ही लक्षणीय वाढ आहे, ज्यामुळे कमी निर्यात झाली.
- MSAMB सुविधांमधून आंब्यावर प्रक्रिया करून निर्यात केली जाईल.
- अमेरिका आणि युरोप सारखे विकसित देश लक्ष्य बाजारपेठेत आहेत, जिथे भारतीय आंब्यांना, विशेषतः हापूस आणि केसर जातींना जास्त मागणी आहे.
- विकसित बाजारपेठेवरील हे लक्ष शेतकऱ्यांना चांगल्या परताव्याच्या अपेक्षेमुळे आहे.

राष्ट्रीय प्राणिसंग्रहालय प्रेमी दिन

- राष्ट्रीय प्राणिसंग्रहालय प्रेमी दिन दरवर्षी 8 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.
- प्राण्यांबद्दलचे आपले प्रेम आणि प्राणिसंग्रहालयाची महत्त्वाची भूमिका साजरी करण्याचा हा दिवस आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- एक्सप्लोरेशनला प्रोत्साहन देते: तुमच्या स्थानिक प्राणिसंग्रहालयाला भेट देणे आणि याला घर म्हणणारे आश्चर्यकारक प्राणी शोधणे ही आनंदाची गोष्ट आहे.
- प्राणिसंग्रहालयातील योगदान:
- प्राणिसंग्रहालय यात गुंतलेले आहेत:
 - प्रजाती संवर्धन - प्रजनन कार्यक्रम धोक्यात असलेल्या प्राण्यांना मदत करतात.
 - शिक्षण - प्राणिसंग्रहालय आपल्याला वन्यजीव आणि अधिवासाबद्दल शिकवतात.
 - संशोधन - शास्त्रज्ञ प्राणिसंग्रहालयातील प्राण्यांचे आरोग्य सुधारण्यासाठी त्यांचा अभ्यास करतात.

तुम्हाला माहित आहे का?

- अरिग्रार अण्णा प्राणीशास्त्र उद्यान हे 1855 मध्ये देशातील पहिले प्राणिसंग्रहालय होते.
- चेन्नईतील अरिग्रार अण्णा प्राणिसंग्रहालय (वंडालूर प्राणिसंग्रहालय) भारतातील सर्वात मोठे प्राणिसंग्रहालय आहे.
- महाराजबाग प्राणिसंग्रहालय हे भारतातील सर्वात लहान प्राणिसंग्रहालय आहे.

राष्ट्रीय सुरक्षित मातृत्व दिवस

- भारतात दरवर्षी 11 एप्रिल रोजी राष्ट्रीय सुरक्षित मातृत्व दिवस साजरा केला जातो.
- हे मातृ आरोग्याच्या गंभीर समस्येबद्दल जागरूकता वाढवते.
- हा लाखो महिलांना गर्भधारणेदरम्यान आणि बाळंतपणादरम्यान कोणकोणत्या धोक्यांचा सामना करावा लागतो यावर प्रकाश टाकतो.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- व्हाईट रिबन अलायन्स इंडिया (WRAI) द्वारे 2003 मध्ये स्थापित.
- दर्जेदार माता आरोग्य सेवांमध्ये प्रवेश सुधारण्याचे उद्दिष्ट.
- निरोगी गर्भधारणेच्या पद्धतींना प्रोत्साहन देतो आणि माता मृत्यू दर कमी करतो.
- हा दिवस प्रत्येक आईला संपूर्ण मातृत्वाचा सुरक्षित आणि निरोगी अनुभव मिळावा हे सुनिश्चित करण्याच्या महत्त्वाची आठवण करून देतो.

थीम:

- 2024 ची थीम "कोरोना व्हायरसमध्ये घरी राहा, आई आणि अर्भकांचे रक्षण करा"

व्हाईट रिबन अलायन्स इंडिया (WRAI)

- व्हाईट रिबन अलायन्स इंडिया (WRAI) ही तळागाळातील चळवळ आहे जी भारतातील महिला आणि नवजात बालकांच्या आरोग्य आणि हक्कांसाठी समर्थन करते.

- हे व्यक्ती, संस्था, आरोग्यसेवा व्यावसायिक आणि अगदी सरकारी अधिकारी यांना एकत्र आणणारी एक व्यापक युती म्हणून कार्य करते.

धारावी सर्वेक्षणासाठी 100 हून अधिक पथके तैनात करण्यात येणार आहेत

- आशियातील सर्वात मोठ्या झोपडपट्ट्यांपैकी एक असलेल्या धारावीचे मोठ्या प्रमाणावर सर्वेक्षण सुरू करण्यात आले असून 100 हून अधिक पथके तैनात करण्यात आली आहेत.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- हा उपक्रम सध्या सुरू असलेल्या धारावी पुनर्विकास प्रकल्पाशी जोडलेला आहे.
- या पुनर्विकास प्रकल्पाचे उद्दिष्ट झोपडपट्टीचे आधुनिक आणि नियोजित शहरी भागात रूपांतर करणे आहे.
- सर्वेक्षणाचा उद्देश धारावीतील रहिवाशांची संख्या, लोकसंख्या, मालमत्तेची मालकी आणि पायाभूत सुविधांच्या गरजा यासारख्या विविध पैलूंवरील डेटा गोळा करण्याची शक्यता आहे.
- संकलित डेटा पुनर्विकास प्रकल्पाचे नियोजन आणि अंमलबजावणी प्रभावीपणे करण्यासाठी महत्त्वपूर्ण ठरेल.

मेट्रो वनने सोयीस्कर रिस्टबँड पेमेंट सिस्टम सादर केली आहे

- मेट्रो वन (वर्सोवा-अंधेरी-घाटकोपर) ने एक नाविन्यपूर्ण तिकीट प्रणालीचे अनावरण केले आहे ज्यामध्ये टॅपटॅप म्हणून ओळखले जाणारे घालण्यायोग्य रिस्टबँड आहे, जे मेट्रो प्रवासादरम्यान संपर्करहित पेमेंटसाठी डिझाइन केलेले आहे.

बद्दल:

- हा टॅपटॅप बँड पर्यावरणास अनुकूल सिलिकॉन-आधारित सामग्रीपासून बनविला गेला आहे, याची खात्री करून ते त्वचेवर अलर्जीकारक नसलेले आणि सौम्य आहे.
- मेट्रो वन ने 200 रुपयांच्या विशेष प्रास्ताविक ऑफरसह टॅपटॅप लाँच केले, ज्यामुळे प्रवाशांना "त्यांची तिकीट घेऊन जाण्याऐवजी घालता येतील."
- मुंबई मेट्रो वनच्या AFC गेटवर फक्त त्यांच्या मनगटावर टॅप करून, प्रवासी अखंडपणे त्यांचा प्रवास सुरू करू शकतात.

जागतिक पार्किन्सन्स दिन

- जागतिक पार्किन्सन्स दिन दरवर्षी 11 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो

हा दिवस दोन मुख्य उद्देश पूर्ण करतो:

1. जागरूकता पसरविणे:

- पार्किन्सन रोग हा एक क्रॉनिक न्यूरोडीजनरेटिव्ह डिसऑर्डर आहे जो जगभरातील लाखो लोकांना प्रभावित करतो.
- जागतिक पार्किन्सनस दिन ही स्थिती, त्याची लक्षणे आणि रुग्ण आणि त्यांच्या कुटुंबियांना येणाऱ्या आव्हानांकडे लक्ष वेधतो.

2. डॉ. जेम्स पार्किन्सनचा सन्मान:

- हा दिवस डॉ. जेम्स पार्किन्सन यांच्या वाढदिवसासोबतही येतो, ज्यांनी 1817 मध्ये या स्थितीचे प्रथम वर्णन केले होते.

बद्दल:

- 1997 मध्ये, युरोपियन असोसिएशन फॉर पार्किन्सन रोग (आता पार्किन्सनस युरोप म्हणून ओळखले जाते) ने जाहीर केले की दरवर्षी 11 एप्रिल हा जागतिक पार्किन्सन दिन म्हणून साजरा केला जाईल.
- जागतिक आरोग्य संघटना (WHO) ने देखील या उपक्रमाला सहप्रायोजित केले.

थीम:

- जागतिक पार्किन्सनस दिन 2024 ची थीम "तुमचा प्रकाश शोधणे" आहे.
- ही थीम आशा, लवचिकता आणि पार्किन्सन रोगाने ग्रस्त असलेल्या लोकांसाठी सकारात्मक दृष्टीकोन राखण्याच्या महत्त्वावर जोर देते.

आंतरराष्ट्रीय मानव अंतराळ उड्डाण दिन

- मानवी अंतराळ उड्डाणाचा आंतरराष्ट्रीय दिवस दरवर्षी 12 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.
- हा 1961 मध्ये युरी गागारिनच्या पहिल्या मानवी अंतराळ उड्डाणाचा वर्धापन दिन आहे.

बद्दल:

- 7 एप्रिल 2011 रोजी संयुक्त राष्ट्र महासभेच्या 65 व्या अधिवेशनात याची घोषणा करण्यात आली.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- हा दिवस अंतराळ युगाची पहाट आणि अवकाश संशोधनातील अतुलनीय यश साजरा करतो.
- हे आपल्या कल्याणासाठी आणि शाश्वत विकासासाठी अवकाश विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाचे महत्त्व देखील अधोरेखित करते.

थीम:

- आंतरराष्ट्रीय मानवी अंतराळ उड्डाण दिनाची थीम आहे "वैज्ञानिक कुतूहलाला प्रोत्साहन द्या".
- हे व्यक्ती आणि समुदायांना शोध आणि नवोपक्रमासाठी एक प्रेरक शक्ती म्हणून जिज्ञासा स्वीकारण्याचे आवाहन करते.

तुम्हाला माहित आहे का?

- युरी गागारिन हा अवकाशात प्रवास करणारा पहिला मानव होता.

महाराष्ट्रात सर्वाधिक नोंदणीकृत मतदार पुणे जिल्ह्यात आहेत

- राज्याच्या मुख्य निवडणूक कार्यालयाच्या ताज्या आकडेवारीनुसार 82.8 लाख मतदारांसह पुणे जिल्ह्यात सर्वाधिक मतदार आहेत.
- त्यानंतर 73.5 लाख मतदारांसह मुंबई उपनगर जिल्हा आहे.
- ठाणे जिल्ह्यात नोंदणीकृत मतदारांची संख्या 65.8 लाख आहे.

बद्दल:

- गेल्या तीन आठवड्यात राज्यात 3.2 लाख मतदार मतदार यादीत समाविष्ट झाले आहेत.
- पुणे जिल्ह्यात सर्वाधिक नोंदणीकृत मतदार आहेत कारण त्यात चार लोकसभा मतदारसंघ आहेत.

भारत, जर्मनीने SUK संशोधकांना पेटंट दिले

- SUK मधील दोन संशोधकांनी स्वच्छ ऊर्जा विकासात महत्त्वपूर्ण योगदान दिले आहे.
- हायड्रोजन उत्पादनासाठी नॅनोकॉम्पोझिट वापरून पाण्याचे विभाजन करण्यावरील त्यांच्या अभ्यासाला भारत आणि जर्मन दोन्ही सरकारांनी पेटंट दिले आहे.
- या तंत्रज्ञानामध्ये हायड्रोजन इंधन उत्पादनासाठी अधिक टिकाऊ पद्धत तयार करण्याची क्षमता आहे.

बद्दल:

- शिवाजी विद्यापीठाच्या रसायनशास्त्र विभागाचे प्रा.डॉ.सागर डेलेकर आणि त्यांचे संशोधक विद्यार्थी प्रमोद अभंगराव कोयले यांनी हे संशोधन केले.
- यामध्ये पाणी आणि सूर्यप्रकाशासारख्या नैसर्गिक स्रोतांपासून हिरवा हायड्रोजन तयार करणे, त्याचा इंधन म्हणून वापर करणे आणि कार्बन उत्सर्जन कमी करणे समाविष्ट आहे.
- हे संशोधन अमेरिकन जर्नल ऑफ अप्लाईड नॅनोमेटेरियल्स आणि इंटरनॅशनल जर्नल ऑफ हायड्रोजन एनर्जीमध्ये प्रकाशित झाले आहे.

महात्मा फुले स्मारकाचा विस्तार होणार आहे

- उपमुख्यमंत्री अजित पवार म्हणाले की, पुण्यातील महात्मा ज्योतिराव फुले स्मारकाच्या विस्ताराचे

नियोजन केले जात असून त्यासाठी भूसंपादनाला गती दिली जाईल.

- त्यामुळे सध्याचे स्मारक गजबजलेले दिसत आहे.

बद्दल:

- महात्मा ज्योतिराव फुले (1827-1890) हे सर्वासाठी समानतेसाठी लढणारे आद्य भारतीय समाजसुधारक होते.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- **जातीविरोधी कार्यकर्ते:** फुले यांनी भेदभाव करणाऱ्या जातिव्यवस्थेला, विशेषतः अस्पृश्य आणि खालच्या जातींच्या दुर्दशेला तीव्र विरोध केला.
- **सर्वासाठी शिक्षण:** ते आणि त्यांच्या पत्नी सावित्रीबाई फुले, त्यांच्या स्वतः च्या अधिकारात एक उल्लेखनीय व्यक्तिमत्व, स्त्री शिक्षणाचे चॅम्पियन होते. त्यांनी 1848 मध्ये भारतात मुलींसाठी पहिली शाळा उघडली.
- **सत्यशोधक समाज:** 1873 मध्ये, फुले यांनी सत्यशोधक समाज या समाजाची स्थापना केली जी कारण, टीकात्मक विचार आणि सर्वासाठी सामाजिक न्यायाचा प्रचार करते.

हवामान असुरक्षा धोका

- 24 वर्षांहून अधिक काळ, महाराष्ट्रातील सरासरी वार्षिक तापमान सामान्य पातळीपेक्षा जास्त नोंदवले जात आहे.
- भारतीय हवामानशास्त्र विभाग (IMD) नुसार, महाराष्ट्रातील सरासरी वार्षिक तापमान सामान्य पातळीपेक्षा एक अंशाने वाढले आहे.

बद्दल:

- अलीकडेच, 2023 हे वर्ष अधिकृतपणे जागतिक स्तरावर सर्वात उष्ण वर्ष म्हणून घोषित करण्यात आले आहे, ज्याचे सरासरी तापमान 1850-1900 पूर्व-औद्योगिक पातळीच्या सरासरीपेक्षा 1.48 अंश सेल्सिअसने आणि 2016 पेक्षा 0.17 अंश सेल्सिअसने जास्त आहे.
- महाराष्ट्रातही 2000 पूर्वीपासून तापमानात वाढ झाली आहे.
- IMD च्या आकडेवारीनुसार, 1875 ते 1970 दरम्यान, काही घटना वगळता महाराष्ट्रातील सरासरी तापमान सामान्य पातळीपेक्षा एक अंशाने कमी नोंदवले गेले.
- तथापि, ही परिस्थिती हळूहळू बदलू लागली आणि 1970 ते 2000 दरम्यान सरासरी तापमान सामान्य पातळीपेक्षा जास्त नोंदलेल्या घटनांची संख्या वाढली.
- 2000 नंतर महाराष्ट्रात सरासरी तापमान नेहमीपेक्षा जास्त असताना हा बदल लक्षणीयरीत्या दिसून आला.

- 2022 पर्यंत, महाराष्ट्रात तापमान सामान्यपेक्षा एक अंशाने जास्त नोंदवले गेले.

पेंच व्याघ्र प्रकल्प

- महाराष्ट्रातील पेंच व्याघ्र प्रकल्प, राखीव क्षेत्राच्या पूर्वेकडील क्षेत्रातून पश्चिमेकडे ठिपकेदार हरीण आणि सांबरांचे स्थलांतर करण्याची योजना आखत आहे.
- या उपक्रमाचे उद्दिष्ट राखीव क्षेत्रामध्ये मांसाहारी प्राण्यांसाठी शिकार करण्याचे प्रमाण वाढवणे, निरोगी इकोसिस्टमला चालना देणे हे आहे.
- बोर व्याघ्र प्रकल्प, पूर्व पेंच आणि चोरबाहुली परिसरातून हरण पकडले जाणार आहे.
- हा प्रकल्प अधिवास व्यवस्थापनाद्वारे वन्यजीव लोकसंख्येचे संरक्षण करण्यासाठी भारतात सुरू असलेल्या प्रयत्नांवर प्रकाश टाकतो.

बद्दल:

- महाराष्ट्र, भारतातील तिसरे सर्वात मोठे राज्य, जैवविविधतेचे प्रमुख संरक्षक आहे आणि सहा व्याघ्र अभयारण्यांचा अभिमान बाळगतो, देशातील सर्वात जास्त मध्य प्रदेशात संबंध आहे.
- या अभयारण्यांपैकी एक पेंच व्याघ्र प्रकल्प आहे, जो पूर्व विदर्भाच्या उत्तरेकडील भागात आहे, जो नागपूर जिल्ह्यातील रामटेक, परसोनी आणि सावनेर तालुक्यांत पसरलेला आहे.
- हा भारतातील 25 वा व्याघ्र प्रकल्प आहे आणि 741.41 चौ.कि.मी.चे क्षेत्र व्यापतो.
- पेंच व्याघ्र प्रकल्प, ज्याचे नाव पेंच नदीच्या नावावर आहे, हे मध्य भारतातील वैशिष्ट्यपूर्ण वाघ, बिबट्या, आळशी अस्वल, भारतीय गौर, जंगली कुत्रे आणि लांडगे यासह विविध प्रकारच्या वनस्पती आणि प्राण्यांचे घर आहे.
- कान्हा, पेंच (M.P), ताडोबा अंधारी, नवेगाव-नागझिरा, आणि बोर व्याघ्र प्रकल्प यासारख्या इतर अभयारण्यांशी ते चांगले जोडलेले आहे.
- राखीव भागाचे अर्धे तुकडे करणारी पेंच नदी आणि नदीवर बांधलेला तोतलाडोह जलाशय या राखीव भागातील वन्यजीवांसाठी महत्त्वपूर्ण आहेत.

ASI 14-15 एप्रिल रोजी देवी महालक्ष्मीच्या मूर्तीचे संवर्धन करणार आहे

- कोल्हापुरातील महालक्ष्मी मंदिरात येणाऱ्या भाविकांना 14 आणि 15 एप्रिल रोजी देवीची मूळ मूर्ती पाहता येणार नाही कारण भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षण (ASI),

नवी दिल्ली मूर्तीची पाहणी आणि संवर्धन करणार आहे.

- नुकत्याच झालेल्या ASI च्या संशोधनात मूर्ती खराब झाल्याचे आढळून आले आहे.

बद्दल:

- मंदिराचे नाव अंबाबाई/महालक्ष्मीच्या नावावर आहे, जिथे दैवी जोडपे राहतात असे मानले जाते.
- हे चालुक्य साम्राज्याचे स्थापत्य अवशेष आहे, जे सुमारे इसवी सन 700 मध्ये बांधले गेले असावे.
- चतुर्भुज आणि मुकुटधारी देवीची प्रतिमा, दगडी चबुतऱ्यावर बसवलेली आहे, ती वाळूच्या दगडापासून तयार केलेली आहे आणि ती 2 फूट 8.5 इंच उंचीवर आहे.
- देवीच्या वाहनाचे प्रतिनिधित्व करणारा दगडी सिंह मूर्तीच्या मागे उभा आहे.
- मंदिराच्या एका कोपऱ्यावर, महाकाली मूर्तीच्या विरुद्ध श्री यंत्राचे कोरीवकाम देखील आहे.
- बहुतेक हिंदू पवित्र प्रतिमांच्या विपरीत, ज्यांचे तोंड उत्तर किंवा पूर्वेकडे असते, या देवतेचे तोंड पश्चिमेकडे आहे, मावळत्या सूर्याच्या किरणांना विशिष्ट दिवशी (31 जानेवारी, 01-02 फेब्रुवारी, 09-11 नोव्हेंबर) महाद्वारातून (मुख्य प्रवेशद्वार) मूर्तीचा चेहरा थेट प्रकाशित करण्यास अनुमती देते.

14 सीमावर्ती गावांमध्ये 5 हजारांहून अधिक मतदान करण्यासाठी राज्यात 2 EPIC

- महाराष्ट्र आणि तेलंगणाच्या सीमेली लागून असलेल्या चंद्रपूर जिल्ह्यातील जिवती तालुक्यातील 14 गावांतील नागरिकांकडे दोन मतदार कार्ड आहेत.
- सरकारी लाभ मिळवण्याबरोबरच ते दोन्ही राज्यांमध्ये मतदान करत आहेत
- दुसरे मतदान सुरू असतानाच, या सीमावर्ती गावांतील सुमारे 5,600 मतदार 19 एप्रिल रोजी पहिल्या टप्प्यात महाराष्ट्रात मतदान करतील.
- सहा महिन्यांपूर्वी तेलंगणा विधानसभेत अनेकांनी मतदान केले होते.
- महाराजगुडा, मुकादमगुडा, परमडोली, परमडोली तांडा, कोठा, लेंडीजळा, शंकरलोधी, पद्मावती, अंतापूर, इंदिरानगर, येसापूर, पलासगुडा, भोलापठार आणि लेंडीगुडा या गावांचा समावेश आहे.

आंतरराष्ट्रीय पगडी दिवस

- आंतरराष्ट्रीय पगडी दिवस दरवर्षी 13 एप्रिल रोजी साजरा केला जातो.

- शीख वारसा साजरे करण्याचा आणि त्यांच्या संस्कृतीत पगडीचे महत्त्व याबद्दल जागरूकता निर्माण करण्याचा हा दिवस आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

विश्वासाचे प्रतीक:

- पगडी, ज्याला दस्तार म्हणूनही ओळखले जाते, हे शिखांसाठी डोक्यावर बांधायच्या कपड्यापेक्षा जास्त महत्त्वाचे आहे.
- हा त्यांच्या विश्वासाचा अनिवार्य भाग आहे, जो वचनबद्धता, स्वाभिमान आणि आध्यात्मिक शुद्धतेचे प्रतिनिधित्व करतो.

जागरूकता पसरविणे:

- या दिवसाचे उद्दिष्ट लोकांना शीख धर्माबद्दल शिक्षित करणे आणि पगडी घालणाऱ्यांविरुद्ध पूर्वाग्रह सोडवणे हा आहे.

समजून घेण्यास प्रोत्साहन देणे:

- आंतरराष्ट्रीय पगडी दिवस आंतरधर्मीय संवाद आणि सांस्कृतिक देवाणघेवाण, अधिक समावेशक आणि सामंजस्यपूर्ण समाजाला प्रोत्साहन देतो.

बद्दल:

- हा दिवस 2004 पासून साजरा केला जातो.
- हे शिखांना त्यांच्या धर्माचा अनिवार्य भाग म्हणून पगडी घालण्याच्या कठोर आवश्यकतांबद्दल जागरूकता आणण्यासाठी आहे.
- 2024 पगडी दिवस गुरु नानक देव यांची 555 वी जयंती आणि बैसाखी सण म्हणून चिन्हांकित करतो.

राज्य बातम्या

निम्मू-पदम-दारचा रस्ता

- बॉर्डर रोड ऑर्गनायझेशन (BRO) ने लडाखमधील 298 किमी निम्मू-पदम-दारचा रस्त्यावर कनेक्टिव्हिटी स्थापित करून एक महत्त्वपूर्ण टप्पा गाठला आहे.
- हा रस्ता, सध्याच्या मनाली-लेह आणि श्रीनगर-लेह मार्गाव्यतिरिक्त, रणनीतिकदृष्ट्या महत्त्वाच्या क्षेत्रातून तिसरा अक्ष म्हणून काम करेल, थंडीच्या महिन्यांत हवाई मार्गावरील अवलंबित्व कमी करेल आणि लष्करी जवानांच्या हालचाली सुलभ करेल.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- मनाली-लेह आणि श्रीनगर-लेह मार्गाव्यतिरिक्त, निम्मू-पदम-दारचा रस्ता आता लडाखला अंतर्भागाशी जोडणारा तिसरा अक्ष आहे.

- हा सर्वात लहान मार्ग आहे आणि शिंकुन ला या फक्त एका उंच खिंडीतून जातो, जो 16,558 फूट उंच आहे, ज्यामुळे तो जलद आणि अधिक प्रभावी होतो.
- कारगिल-लेह महामार्गाचा एक भाग, हा रस्ता दारचा आणि निम्मूमधून जाईल आणि लेहमध्ये सर्व हवामान प्रवेश प्रदान करेल. हे लेह-श्रीनगर महामार्गावरील निमो येथे लेहच्या 35 किलोमीटर आधी सुरू होते आणि कारगिल-लेह महामार्गावरील दारचा आणि निम्मू मार्ग मनाली ते लेहला जोडते.

जगातील सर्वात मोठे अक्षय ऊर्जा उद्यान

- अदानी ग्रीन एनर्जी लिमिटेड खवडा, कच्छ, गुजरात येथे 538 चौरस किमीच्या नापीक जमिनीवर 30 GW चा अक्षय ऊर्जा प्रकल्प विकसित करत आहे, ज्यामुळे उर्जा स्त्रोताची पर्वा न करता जगातील सर्वात मोठा ऊर्जा प्रकल्प बनला आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- खवडा प्रकल्प हा एक संकरित अक्षय ऊर्जा समूह आहे जो सकाळच्या वेळी सौर ऊर्जा आणि संध्याकाळी पवन ऊर्जा निर्माण करतो.
- त्याची सध्या 2,000 मेगावॉट सौरऊर्जेची कार्यक्षमता आहे.
- प्रकल्पाचे क्षेत्रफळ पॅरिसच्या पाचपट आणि जवळपास मुंबईइतके मोठे आहे. डिसेंबर 2022 मध्ये सुरू झालेल्या या प्रकल्पाने 31 डिसेंबर 2023 रोजी पहिले उत्पादन गाठले.
- कंपनीने खवडा प्रकल्प साइटवर 2 GW वीज उत्पादन पूर्ण केले आहे आणि चालू आर्थिक वर्ष 2024-25 मध्ये अतिरिक्त 4 GW उत्पादन करण्याचे उद्दिष्ट ठेवले आहे, मार्च 2025 पर्यंत एकूण 6 GW पर्यंत पोहोचेल.
- 2029 पर्यंत 7 कोटी 50 लाख सौर पॅनेल बसवण्याचे कंपनीचे उद्दिष्ट आहे आणि 2030 पर्यंत 45,000 मेगावॉटचे उत्पादन करण्याचे उद्दिष्ट आहे.
- या प्रकल्पामुळे भारताला दरवर्षी सुमारे 58 दशलक्ष टन CO2 उत्सर्जन टाळण्यास मदत होईल अशी अपेक्षा आहे.
- नवीकरणीय ऊर्जा प्रकल्प 12 राज्यांमध्ये पसरलेला आहे, ज्यामध्ये राजस्थान आणि गुजरातमध्ये मोठे उत्पादन होते.

आंतरराष्ट्रीय बातम्या

नाटोची 75 वर्षे

- नॉर्थ अटलांटिक ट्रीटी ऑर्गनायझेशन (NATO) ची स्थापना 75 वर्षांपूर्वी 4 एप्रिल 1949 रोजी झाली. गेल्या काही वर्षांमध्ये, ती लक्षणीयरीत्या विस्तारली आणि विकसित झाली.

बदल:

- NATO ची निर्मिती:** NATO ची स्थापना 1949 मध्ये सोव्हिएत विस्तारवादाला प्रतिसाद म्हणून करण्यात आली, अमेरिका, कॅनडा, UK आणि अनेक युरोपीय राष्ट्रांनी करारावर स्वाक्षरी केली.
- स्वीडनचे सदस्यत्व:** अलीकडेच, स्वीडन NATO मध्ये सामील झाला आणि 32 वा सदस्य झाला. हा निर्णय रशियाने युक्रेनवर केलेल्या आक्रमणानंतर घेतला, ज्यामुळे स्वीडनने तटस्थतेचे धोरण सोडले.
- वर्ल्ड इकॉनॉमिक फोरमचा जागतिक जोखीम अहवाल 2024:** अहवाल आंतरराष्ट्रीय सशस्त्र संघर्ष हा एक प्रमुख जागतिक धोका म्हणून हायलाइट करतो, शांतता आणि सुरक्षा राखण्यासाठी नाटोच्या भूमिकेचे महत्त्व अधोरेखित करतो.
- NATO चा विस्तार:** फिनलंड 2023 मध्ये 31 वा सदस्य बनल्याने, NATO वर्षांमध्ये विस्तारत गेला आहे. युक्रेनमधील रशियाच्या कृतींसह बदलत्या भू-राजकीय गतिशीलतेला हा विस्तार प्रतिसाद आहे.
- ओपन-डोअर पॉलिसी:** NATO संरक्षण खर्च आणि इतर गरजा पूर्ण करण्यास इच्छुक असलेल्या युरोपियन देशांसाठी खुले-दार धोरण राखते. या धोरणामुळे फिनलंड आणि स्वीडनच्या अलीकडील जोडांसह विस्ताराच्या अनेक फेऱ्या झाल्या आहेत.

अँटी डंपिंग

- डायरेक्टरेट जनरल ऑफ ट्रेड रेमेडीज (DGTR) ने चीन, युरोपियन युनियन, जपान आणि कोरिया येथून सोडियम सायनाइड (NaCN) आयातीवर अँटी-डंपिंग शुल्क लागू करण्याची शिफारस केली आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- जेव्हा आयात केलेल्या वस्तू त्यांच्या सामान्य मूल्यापेक्षा कमी किमतीत विकल्या जातात तेव्हा त्यांच्यावर अँटी डंपिंग शुल्क लादले जाते, ज्यामुळे आयात करणाऱ्या देशातील प्रतिस्पर्धी उत्पादकांना इजा होते.

- या शुल्काचा उद्देश डंपिंगमुळे झालेल्या व्यापारातील विकृती सुधारणे आणि न्याय्य व्यापाराची पुनर्स्थापना करणे हा आहे.

DGTR:

- डीजीटीआर ही एक भारतीय सरकारी संस्था आहे जी व्यापार समस्या हाताळते, ज्यात अनुचित व्यापार पद्धती आणि भारतीय व्यवसायांना हानी पोहोचवणाऱ्या अनुदानांचा समावेश आहे.
- 2018 मध्ये अनेक व्यापार-संबंधित निदेशालयांचे विलीनीकरण करून त्याची स्थापना करण्यात आली.
- DGTR वाणिज्य आणि उद्योग मंत्रालयाच्या वाणिज्य विभागाच्या अंतर्गत कार्यरत आहे आणि अँटी-डंपिंग आणि काउंटरवेलिंग झूटी (CVD) प्रकरणे हाताळण्यासाठी, सुरक्षा उपायांसाठी आणि देशांतर्गत उद्योग आणि निर्यातदारांना व्यापार संरक्षण समर्थन प्रदान करण्यासाठी जबाबदार आहे.

NaCN:

- सोडियम सायनाइड (NaCN) हे विविध उद्योगांमध्ये वापरले जाणारे विषारी संयुग आहे.
- हे एक पांढरे, पाण्यात विरघळणारे घन आहे ज्यामध्ये धातूचे उच्च आकर्षण असते, ज्यामुळे ते अत्यंत विषारी बनते.
- त्याचा मुख्य उपयोग सोन्याच्या खाणकामात आहे, जिथे धातूच्या दिशेने त्याची प्रतिक्रिया वापरली जाते.

संरक्षण बातम्या

आयएनएस शारदा

- नौदल प्रमुख अॅडमिरल आर हरी कुमार यांनी INS शारदाला चाचेगिरीविरोधी यशस्वी ऑपरेशन्ससाठी 'ऑन द स्पॉट युनिट प्रशस्तीपत्र' देऊन सन्मानित केले.
- सोमालियाच्या पूर्व किनाऱ्याजवळ समुद्री चाच्यांनी ओलिस ठेवलेल्या इराणी मासेमारी जहाज ओमारीच्या सर्व 19 क्रू सदस्यांची (11 इराणी आणि 08 पाकिस्तानी) सुरक्षित सुटका करण्यात या जहाजाचा सहभाग होता.

बद्दल:

- INS शारदा (P55) हे भारतीय नौदलाचे सुकन्या श्रेणीचे गस्ती जहाज आहे.
- सुकन्या-श्रेणीची गस्ती जहाजे भारतीय नौदलाच्या सक्रिय सेवेत मोठी, ऑफशोर गस्ती जहाजे आहेत.
- सुकन्या वर्गातील जहाजांना भारतीय महाकाव्यांतील उल्लेखनीय महिलांची नावे देण्यात आली आहेत.
- ते 27 ऑक्टोबर 1991 रोजी कार्यान्वित झाले.

- होमपोर्ट - कोची.

इस्त्रायलने सी-डोम संरक्षण यंत्रणा तैनात केली आहे

- इस्त्रायलने अलीकडेच दक्षिणेकडील इलात शहराजवळ संशयास्पद हवाई लक्ष्य रोखण्यासाठी प्रथमच सी-डोम संरक्षण यंत्रणा तैनात केली.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- यापूर्वी येमेनच्या हुथी बंडखोरांकडून क्षेपणास्त्रांनी लक्ष्य केलेल्या भागात सतर्कतेनंतर ही कारवाई करण्यात आली आहे.
- सी-डोम, लोह घुमटाचे नौदल रूपांतर, लक्ष्य यशस्वीरित्या रोखले, त्याचा पहिला ऑपरेशनल वापर चिन्हांकित केला.

सी-डोम: लोह घुमटाचे नौदल रूपांतर

- सी-डोम संरक्षण प्रणाली, Sa'ar 6-क्लास कॉर्वेट्सवर आरोहित, जमिनीवर आधारित आयर्न डोमचे नौदल समकक्ष आहे.
- राफेल प्रगत संरक्षण प्रणालीने विकसित केलेले, सी-डोम मध्ये आयर्न डोम प्रमाणेच इंटरसेप्टर तंत्रज्ञान वापरले जाते, जे रॉकेट आणि क्षेपणास्त्र धोक्यांपासून मजबूत संरक्षण प्रदान करते.
- हे ऑपरेशनल पदार्पण, विकसित होत असलेल्या सुरक्षा आव्हानांना प्रतिसाद म्हणून संरक्षणात्मक क्षमता वाढवण्याच्या इस्त्रायलच्या चालू असलेल्या प्रयत्नांना अधोरेखित करते.

अहवाल व निर्देशक बातम्या

जागतिक उत्तेजक विरोधी संस्था (WADA)

- 2022 च्या वर्ल्ड अँटी-डोपिंग एजन्सी (WADA) च्या अहवालानुसार, डोपिंग गुन्हेगारांची सर्वाधिक टक्केवारी असलेला देश म्हणून भारताची ओळख झाली आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- भारतीय खेळाडूंकडून गोळा केलेल्या 4,064 नमुन्यांपैकी 127 व्यक्तींनी प्रतिबंधित पदार्थांसाठी सकारात्मक चाचणी केली, जे नमुन्याच्या आकाराच्या 3.26% आहे.
- हे भारतीय खेळांमधील एक संबंधित कल अधोरेखित करते आणि डोपिंगला तोंड देण्यासाठी सर्वसमावेशक उपायांची आवश्यकता अधोरेखित करते.
- मागील वर्षाच्या तुलनेत विश्लेषण केलेल्या एकूण नमुन्यांच्या संख्येत 6.4% वाढही अहवालात दिसून आली आहे.

- याव्यतिरिक्त, प्रतिकूल विश्लेषणात्मक निष्कर्ष (AAFs) ची टक्केवारी 2021 मध्ये 0.65% वरून 2022 मध्ये 0.77% पर्यंत वाढली आहे, जी जगभरातील वाढती समस्या दर्शवते.

WADA:

- जागतिक उत्तेजक विरोधी संस्था (WADA) ची स्थापना 10 नोव्हेंबर 1999 रोजी झाली.
- आंतरराष्ट्रीय स्तरावर खेळातील डोपिंगविरुद्धच्या लढ्याला प्रोत्साहन देणे आणि समन्वय साधणे हे त्याचे ध्येय आहे.
- त्याच्या प्रमुख क्रियाकलापांमध्ये वैज्ञानिक संशोधन, शिक्षण, डोपिंगविरोधी क्षमतांचा विकास आणि जागतिक उत्तेजक विरोधी संहिता (कोड) चे निरीक्षण समाविष्ट आहे.
- 2-4 फेब्रुवारी 1999 रोजी स्वित्झर्लंडमधील लुझन येथे खेळातील डोपिंगवरील पहिल्या जागतिक परिषदेने खेळातील डोपिंगवर लॉसने घोषणापत्र तयार केले.
- लॉसने घोषणेच्या अटींवर आधारित, जागतिक उत्तेजक विरोधी एजन्सी (WADA) ची स्थापना 10 नोव्हेंबर 1999 रोजी लॉसने येथे आंतरराष्ट्रीय स्तरावर खेळातील डोपिंग विरुद्धच्या लढ्याला प्रोत्साहन देण्यासाठी आणि समन्वय साधण्यासाठी करण्यात आली.

जागतिक सायबर क्राईम निर्देशांक

- जागतिक सायबर क्राईम इंडेक्स (WCI) चे उद्दिष्ट जगभरातील प्रमुख सायबर क्राईम हॉटस्पॉट्स आणि राष्ट्रीय स्तरावर सायबर गुन्हांचे महत्त्वपूर्ण स्रोत रॅक करणे हे आहे.
- हा निर्देशांक ऑक्सफर्ड विद्यापीठ आणि UNSW कॅनबेरा यांच्यातील एक सहयोगी प्रयत्न आहे.
- रॅन्समवेअर, क्रेडिट कार्ड चोरी आणि घोटाळे यांसारख्या श्रेण्यांवर आधारित मुख्य हॉटस्पॉट ओळखून, निर्देशांक सुमारे 100 देशांचा क्रमांक लागतो.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- सायबर क्रिमिनल धमक्या प्रामुख्याने काही निवडक देशांमधून उद्भवतात, ज्यामध्ये रशिया आणि युक्रेन या यादीत शीर्षस्थानी आहेत.
- विविध श्रेणींमध्ये शीर्ष 10 देशांमध्ये चीन, रशिया, युक्रेन, युनायटेड स्टेट्स, रोमानिया आणि नायजेरिया यांचा समावेश आहे.
- किमान एका तज्ञाने 97 देशांना सायबर गुन्हांचे केंद्र म्हणून ओळखले आहे.

- रॅकिंग: प्रभाव, व्यावसायिकता आणि तांत्रिक कौशल्ये यांमध्ये उत्तम गुण मिळवत भारत निर्देशांकात एकूण 10 व्या क्रमांकावर आहे.
- युनायटेड स्टेट्स अनेकदा डेटा आणि ओळख चोरीशी संबंधित आहे, तर चीन तांत्रिक उत्पादने किंवा सेवांशी संबंधित आहे.
- 2024 मध्ये सायबर गुन्हांची अंदाजे किंमत \$9.22 ट्रिलियन होण्याचा अंदाज आहे आणि 2028 पर्यंत तो \$13.82 ट्रिलियनपर्यंत वाढण्याची अपेक्षा आहे.

विज्ञान आणि तंत्रज्ञान बातम्या

TSAT-1A

- सॅटेलाॅजिक सह भागीदारीत टाटा अँडव्हान्स्ड सिस्टम्स लि (TASL) ने भारतातील पहिला खाजगी-निर्मित सब-मीटर रिझोल्यूशन सॅटेलाइट लॉंच केला.
- TASL ने सॅटेलाॅजिकच्या सहकार्याने TSAT-1A, भारतातील पहिला खाजगीरित्या बांधलेला सब-मीटर रिझोल्यूशन पाळत ठेवणारा उपग्रह यशस्वीरित्या प्रक्षेपित केला आहे. भारताच्या अंतराळ क्षमतांमध्ये ही एक महत्त्वपूर्ण कामगिरी आहे.

लॉंच तपशील:

- TSAT-1A हे केनेडी स्पेस सेंटर, फ्लोरिडा येथून 7 एप्रिल रोजी स्पेसएक्स फाल्कन 9 रॉकेटवर प्रक्षेपित करण्यात आले.
- हे कर्नाटकातील TASL च्या वेमागल सुविधेमध्ये एकत्र केले गेले.

तांत्रिक माहिती:

- TSAT-1A मल्टीस्पेक्ट्रल आणि हायपरस्पेक्ट्रल क्षमतांसह उच्च-रिझोल्यूशन ऑप्टिकल उपग्रह प्रतिमा देते.
- यात सब-मीटर रिझोल्यूशन (नेटिव्हली 0.5-0.8 मीटर) आहे जे सॉफ्टवेअर वापरून 0.5 ते 0.6-मीटर सुपर रिझोल्यूशनपर्यंत वाढवता येते.
- 50 किलो पेक्षा कमी वजनाचे, ते कमी-पृथ्वीच्या कक्षेत स्थित आहे, वाढीव संकलन क्षमता आणि उपग्रह प्रतिमांचे कमी विलंब वितरण सक्षम करते.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- TSAT-1A चे उद्दिष्ट प्रामुख्याने भारतीय सशस्त्र दलांसह सरकारी एजन्सींना पुरवणे आहे, ज्यात व्यावसायिक ग्राहकांना सेवांचा विस्तार करण्याची योजना आहे.

- तिची झुकलेली कक्षा स्वारस्य असलेल्या क्षेत्रांमध्ये वारंवार पुनरावृत्ती करण्यास अनुमती देते, पाळत ठेवण्याची क्षमता वाढवते.
- उपग्रहांचे असेंब्ली, एकत्रीकरण आणि चाचणी, डेटा प्रोसेसिंग आणि उपग्रह नियंत्रण केंद्रांवर लक्ष केंद्रित करून अवकाश क्षेत्रातील आपली क्षमता वाढवण्याचे TASL चे उद्दिष्ट आहे.
- भविष्यातील प्रक्षेपणासाठी ISRO सोबत सहकार्य करण्याचीही कल्पना आहे.

विविध बातम्या

राखीगढी

- नॅशनल कौन्सिल फॉर एज्युकेशन रिसर्च अँड ट्रेनिंग (NCERT) ने अलीकडेच इयत्ता 12 मधील इतिहासाचा अभ्यासक्रम सुधारित केला आहे, ज्यामध्ये हडप्पा लोक हरियाणातील हिसार जिल्ह्यातील राखीगढी स्थळ, सिंधू खोऱ्यातील स्थळाचे स्थानिक होते यावर भर दिला आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- हिसारमधील राखीगढी हे हडप्पापूर्व काळातील सर्वात मोठे पुरातत्व स्थळ म्हणून ओळखले जाते, भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षण (ASI) या ठिकाणी अनेक उत्खनन करत आहे.
- 2022 मध्ये ASI ने राखीगढी येथे 1, 3 आणि 7 ढिगाऱ्यांचे उत्खनन केले, एकूण 13 खंदक खोदले गेले.
- निष्कर्षांनी औद्योगिक सोसायटीची उपस्थिती, उंचावलेल्या प्लॅटफॉर्मवर एक जटिल मार्ग व्यवस्था असलेले एक नियोजित शहर, विस्तृत मांडणी असलेली घरे आणि ड्रेनेज सिस्टमची उपस्थिती दर्शविली.

हिमनदी सरोवराचा पूर

- उत्तराखंड सरकार वाढत्या तापमानामुळे ग्लेशियल लेक आउटबस्ट फ्लड्स (GLOFs) च्या वाढत्या धोक्याबद्दल चिंतेत आहे.
- 2013 मध्ये केदारनाथ खोऱ्यात आणि 2021 मध्ये चमोलीच्या काही भागांमध्ये झालेल्या विनाशकारी घटनांद्वारे हा धोका दिसून आला.
- यावर उपाय म्हणून, या प्रदेशातील पाच धोकादायक हिमनदी तलावांमुळे निर्माण होणाऱ्या धोक्याचे मूल्यांकन करण्यासाठी सरकारने दोन तज्ञ पथके तयार केली आहेत.

- ही सरोवरे GLOF साठी अतिसंवेदनशील आहेत, ज्यामुळे अलीकडे हिमालयीन राज्यांमध्ये अनेक आपत्ती उद्भवल्या आहेत.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण (NDMA) ने हिमालयातील राज्यांमध्ये 188 हिमनदी तलाव ओळखले आहेत ज्यात अतिवृष्टीमुळे संभाव्य भंग होऊ शकतो, त्यातील 13 उत्तराखंडमध्ये आहेत.

GLOF:

- GLOFs तेव्हा घडतात जेव्हा हिमनदीतील सरोवरांचे पाणी—ग्लेशियर वितळल्याने तयार झालेल्या पाण्याच्या मोठ्या भागांचे अचानक विसर्जन होते.
- हिमनद्या मागे सरकत असताना, ते वितळलेल्या पाण्याने भरलेला खड्डा तयार करतात आणि तलाव तयार होतो.
- ग्लेशियरचे माघार या तलावांना मोठे आणि अस्थिर करते, ज्यामुळे भंग होऊ शकतात.
- GLOFs विविध घटनांद्वारे ट्रिगर केले जाऊ शकतात, जसे की हिमनदी किंवा भूस्खलन, आणि डाउनस्ट्रीम विनाशकारी पूर, दऱ्या पाण्यात बुडवणे आणि पायाभूत सुविधा नष्ट करणे.

अलीकडील निष्कर्ष:

- अलिकडच्या वर्षात ग्लोबल वॉर्मिंग आणि असुरक्षित भागात जलद पायाभूत सुविधांच्या विकासामुळे हिमालयीन प्रदेशात GLOF घटनांमध्ये वाढ झाली आहे.
- अभ्यास दर्शवितात की भारत आणि पाकिस्तानमधील लाखो लोकांना GLOF चा धोका आहे.
- उत्तराखंडमध्ये दोन मोठ्या GLOF घटनांचा अनुभव आला आहे, एक 2013 मध्ये आणि दुसरी 2021 मध्ये, ज्यामुळे जीवन आणि उपजीविकेची लक्षणीय हानी झाली.
- उपलब्ध डेटा आणि संशोधनाच्या आधारे, उत्तराखंडने आपल्या 13 हिमनदी तलावांचे तीन जोखमीच्या स्तरांमध्ये वर्गीकरण केले आहे: 'A', 'B', आणि 'C'.
- चमोली जिल्ह्यातील धौलीगंगा खोऱ्यातील वसुधारा ताल आणि पिथौरागढ जिल्ह्यातील चार तलावांसह पाच तलाव अतिसंवेदनशील ('अ' श्रेणी) म्हणून वर्गीकृत आहेत.
- ही सरोवरे 0.02 ते 0.50 चौरस किलोमीटर क्षेत्रासह 4,351 ते 4,868 मीटर पर्यंतच्या उंचीवर आहेत.
- पृष्ठभागाच्या वाढत्या तापमानामुळे उत्तराखंडमधील परिस्थिती आणखी बिघडू शकते.
- 2021-2050 दरम्यान राज्याचे वार्षिक सरासरी कमाल तापमान 1.6-1.9 अंश सेल्सिअसने वाढू शकते, ज्यामुळे GLOF चा धोका संभवतो.

हिंदी महासागरात गुरुत्वाकर्षण छिद्र

हिंद महासागरात, 'गुरुत्वाकर्षण छिद्र' म्हणून ओळखली जाणारी एक विलक्षण घटना अस्तित्वात आहे, जिथे पृथ्वीचे गुरुत्वाकर्षण खेचणे कमकुवत आहे, परिणामी समुद्राच्या पातळीत 328 फुटांपेक्षा जास्त घट येते.

निर्मितीमागील कारण:

- या विसंगतीने भूगर्भशास्त्रज्ञांना बराच काळ गोंधळात टाकले आहे, परंतु अलीकडील संशोधनाने त्याचा उगम उघड केल्याचा दावा केला आहे: पृथ्वीच्या आत खोलवर असलेल्या मॅग्माचे प्लुम्स, जे ज्वालामुखी तयार करतात.
- जिओफिजिकल रिसर्च लेटर्समध्ये नुकत्याच झालेल्या अभ्यासात हे निष्कर्ष समोर आले आहेत.

पृथ्वीच्या आकाराचा आणि घनतेचा प्रभाव:

- पृथ्वीचा अनियमित आकार आणि घनता भिन्नता पृष्ठभागाची वैशिष्ट्ये आणि गुरुत्वाकर्षण खेचण्यात महत्त्वाची भूमिका बजावतात. घनता भिन्नता गुरुत्वाकर्षणाच्या प्रभावाखाली पृष्ठभागावरील काल्पनिक जल पातळी समतोल निर्धारित करण्यात मदत करतात.

गुरुत्वाकर्षण छिद्राची वैशिष्ट्ये

- अधिकृतपणे हिंद महासागर जिओइड लो म्हणून ओळखले जाणारे, हे वर्तुळाकार मंदी भारताच्या दक्षिणेकडील टोकापासून उद्भवणारे अंदाजे 1.2 दशलक्ष चौरस मैल व्यापते.
- 1948 मध्ये डच भूभौतिकशास्त्रज्ञ फेलिक्स अँड्रिस वेनिंग मीनेझ यांनी गुरुत्वाकर्षण सर्वेक्षणादरम्यान प्रथम निरीक्षण केले, संशोधन प्रयत्न सुरू असूनही ते एक रहस्य राहिले आहे.

भविष्यातील परिणाम:

- हिंद महासागराच्या भूगर्भातील निम्न पातळीचे भविष्य अनिश्चित राहिले आहे, जे पृथ्वीच्या वस्तुमानातील विसंगतींच्या बदलांवर अवलंबून आहे.
- कार्डिफ युनिव्हर्सिटीचे प्रोफेसर ह्यू डेव्हिस यांना हे संशोधन मनोरंजक वाटले आणि पुढील तपासाची अपेक्षा केली, तर फ्लोरिडा विद्यापीठाचे भूविज्ञान प्राध्यापक डॉ. अलेसेंड्रो फोर्ट यांनी अभ्यासाच्या मॉडेलिंगच्या दृष्टिकोनाबद्दल आणि प्रक्षेपित आणि वास्तविक जिओइड्समधील विसंगतींबद्दल चिंता व्यक्त केली.

चांगपा जमात

- हवामान कार्यकर्त्या सोनम वांगचुक आणि लेह एपेक्स बॉडी (LAB) यांनी पश्चिमा सीमा पदयात्रा रद्द करण्याचा निर्णय घेतला, ज्याचा उद्देश चांगपा भटक्या जमातींना भेडसावणाऱ्या आव्हानांबद्दल जागरूकता वाढवण्याचा होता.

बद्दल:

- चांगपा, ज्याला चंपा असेही म्हणतात, हा एक अर्ध-भटक्यांचा समूह आहे जो प्रामुख्याने आग्नेय लडाखच्या चांगटांग पठारावर आहे.
- ते तिबेटी लोकांशी भाषिक आणि सांस्कृतिक समानता सामायिक करतात आणि तिबेटी बौद्ध धर्माचे पालन करतात.
- त्यांची पारंपारिक जीवनशैली जास्त उंचीच्या पशुपालनाभोवती फिरते, याक आणि शेळीपालन हा त्यांचा प्राथमिक व्यवसाय आहे.
- ओळख: चांगपा कुटुंबे रिबू नावाच्या शंकूच्या आकाराच्या याक-त्वचेच्या तंबूमध्ये राहतात. या तंबूमध्ये सामान्यतः कौटुंबिक देवता आणि त्यांचे आध्यात्मिक नेते, दलाई लामा यांचे चित्र असते.
- भटक्या वि. स्थायिक: भटक्या विमुक्तांना फाल्पा म्हणून ओळखले जाते, तर जे निश्चित ठिकाणी स्थायिक झाले आहेत त्यांना फांगपा म्हणतात.
- उपजीविका: जनावरांचे संगोपन करणे आणि त्यांच्या उत्पादनांची विक्री करणे, जसे की दूध, केस आणि मांस हे अनेक चांगपांच्या उत्पादनांचे प्राथमिक स्त्रोत आहे.
- चांगरा शेळ्या: चांगपा चांगरा शेळ्या पाळतात, जे अत्यंत मौल्यवान पश्चिमा (कश्मीरी) फायबर तयार करतात, जे तिच्या मऊपणा आणि उबदारपणासाठी ओळखले जाते.
- बौद्ध श्रद्धा: पशुपालनावर अवलंबून असूनही, चांगपाच्या बौद्ध श्रद्धा त्यांना मांसासाठी प्राणी मारण्यास मनाई करतात. ते फक्त मांस आणि लपण्यासाठी नैसर्गिकरित्या मरण पावलेले प्राणी वापरतात.
- अधिकृत दर्जा: 1989 मध्ये, भारत सरकारने चांगपाला अनुसूचित जमाती म्हणून अधिकृत मान्यता दिली.

ग्लायसेमिक निर्देशांक

- नुकत्याच झालेल्या एका आंतरराष्ट्रीय अभ्यासात असे दिसून आले आहे की कमी ग्लायसेमिक इंडेक्स (GI) आणि कमी ग्लायसेमिक लोड (GL) असलेल्या आहारांचे पालन केल्याने टाइप 2 मधुमेहाची सुरुवात टाळता येऊ शकते.

बद्दल:

ग्लायसेमिक इंडेक्स (GI):

- जेवणानंतरच्या रक्तातील ग्लुकोजच्या प्रतिसादाच्या आधारावर GI कार्बोहायड्रेट-युक्त पदार्थाची क्रमवारी लावते.
- खाद्यपदार्थ 0 ते 100 च्या स्केलवर रँक केले जातात, शुद्ध ग्लुकोजचे मूल्य 100 असते.
- अन्नाचा GI जितका कमी होईल तितका तो रक्तातील साखरेची पातळी कमी करतो.
- फायबर किंवा फॅट जास्त असलेल्या पदार्थांमध्ये सामान्यतः कमी GI असतो, तर प्रक्रिया केलेल्या पदार्थांमध्ये GI जास्त असतो.

ग्लायसेमिक लोड (GL):

- GL विशिष्ट अन्नातील कार्बोहायड्रेट्सची गुणवत्ता आणि प्रमाण दोन्ही विचारात घेते.
- हे GI चे उत्पादन आणि सर्व्हिंगमधील कार्बोहायड्रेटचे प्रमाण आहे.

मधुमेहाचे प्रकार:

- मधुमेह हा एक जुनाट आजार आहे** जो स्वादुपिंड पुरेशा प्रमाणात इन्सुलिन तयार करत नसल्यामुळे किंवा शरीराने तयार केलेले इन्सुलिन प्रभावीपणे वापरत नसल्यामुळे होतो.
- प्रकार 1 मधुमेह:** या स्वयंप्रतिकार स्थितीमध्ये स्वादुपिंडातील इन्सुलिन-उत्पादक बीटा पेशींवर आक्रमण करणारी रोगप्रतिकारक शक्ती समाविष्ट असते, परिणामी इन्सुलिनचे उत्पादन कमी किंवा कमी होत नाही. हे बर्याचदा मुलांमध्ये आणि तरुण प्रौढांमध्ये निदान केले जाते.
- प्रकार 2 मधुमेह:** हा प्रकार प्रामुख्याने शरीराने तयार केलेल्या इन्सुलिनच्या अप्रभावी वापरामुळे होतो, बहुतेकदा शरीराचे जास्त वजन आणि शारीरिक निष्क्रियतेमुळे.

संपूर्ण सूर्य ग्रहण

- 8 एप्रिल 2024 रोजी** झालेल्या संपूर्ण सूर्यग्रहणादरम्यान, उत्तर अमेरिका, मेक्सिको आणि कॅनडा यांनी क्षणिक काळोखात डुंबण्याचा अनुभव घेतला.
- आंतरराष्ट्रीय अंतराळ स्थानकाच्या कू सदस्यांचा पृथ्वीवरील चंद्राची सावली टिपण्याचा अनोखा दृष्टीकोन होता.

सूर्यग्रहण आणि त्याचे विविध प्रकार:

- सूर्यग्रहण तेव्हा होते** जेव्हा चंद्र पृथ्वी आणि सूर्यादरम्यान फिरतो, सूर्यप्रकाश पूर्णपणे किंवा अंशतः अवरोधित करतो.

- सूर्यग्रहणांचे चार प्रकार आहेत: संपूर्ण, कंकणाकृती, आंशिक आणि संकरित.**
- संपूर्ण सूर्यग्रहणात, चंद्र सूर्याला पूर्णपणे अवरोधित करतो, आकाश गडद करतो आणि निरीक्षकांना सूर्याचा कोरोना दिसू शकतो.
- एक **कंकणाकृती सूर्यग्रहण** तेव्हा होते जेव्हा चंद्र सूर्याच्या मध्यभागी झाकतो आणि अग्नीचे वलय दृश्यमान राहते.
- जेव्हा चंद्र सूर्याला अंशतः झाकतो तेव्हा **अर्धवट सूर्यग्रहण होते**, चंद्रकोर आकार तयार होतो.
- आंशिक आणि कंकणाकृती दोन्ही ग्रहणांमध्ये चंद्राच्या सावलीच्या बाहेरचे क्षेत्र आहेत आणि आंशिक ग्रहण पाहतात.
- आंशिक सूर्यग्रहण हा सर्वात सामान्य प्रकार आहे.
- संकरित सूर्यग्रहण** दुर्मिळ आहे, चंद्राची सावली सरकत असताना संपूर्ण आणि कंकणाकृती दरम्यान सरकते.

सूर्यग्रहण किती वेळा होते?

- जेव्हा चंद्र आणि सूर्य पृथ्वीच्या एकाच बाजूला संरेखित होतात** तेव्हा सूर्यग्रहण नवीन चंद्राच्या टप्प्यात होते.
- चंद्राच्या पृथ्वीभोवती प्रदक्षिणा झाल्यामुळे अंदाजे दर 29.5 दिवसांनी** नवीन चंद्र येतो.
- सूर्यग्रहण दर महिन्याला होत नाही तर वर्षातून दोन ते पाच वेळा होते.
- चंद्राची कक्षा पृथ्वीच्या सूर्याभोवतीच्या परिभ्रमणाच्या तुलनेत सुमारे पाच अंशांनी झुकलेली असते, ज्यामुळे चंद्राची सावली अनेकदा पृथ्वीला चुकते, **परिणामी सूर्यग्रहणांच्या संधी कमी होतात.**
- नोड्स हे बिंदू आहेत जेथे चंद्राची कक्षा पृथ्वीच्या कक्षेला छेदते, जेव्हा नवीन चंद्र या नोड्स ओलांडतो तेव्हा सूर्यग्रहणांच्या संधी निर्माण होतात.

संपूर्ण सूर्यग्रहण इतके दुर्मिळ का आहे?

- संपूर्ण सूर्यग्रहण दर **18 महिन्यांत एकदा** होते.
- पृथ्वीवरील एका विशिष्ट ठिकाणी **संपूर्ण सूर्यग्रहण दर 400 वर्षांनी एकदाच** होते.
- संपूर्ण ग्रहण दुर्मिळ आहेत कारण त्यांना छायेच्या सर्वात गडद भागामध्ये असणे आवश्यक आहे, जो ग्रहण दरम्यान पृथ्वीच्या पृष्ठभागाच्या एक टक्कापेक्षा कमी भाग व्यापतो.
- पृथ्वीचा मोठा भाग पाणी आणि निर्जन जमीन असल्यामुळे, एकाच वेळी संपूर्ण सूर्यग्रहण पाहणे अनेक लोकांसाठी दुर्मिळ आहे.**

काला आजार

- नॅशनल सेंटर फॉर व्हेक्टर बॉर्न डिजीजेस कंट्रोल (NCVBDC) ने निर्धारित केलेले लक्ष्य पूर्ण करून भारताने व्हिसेरल लेशमोनियासिस, ज्याला सामान्यतः काला आजार म्हणून ओळखले जाते, यशस्वीरित्या दूर केले आहे.
- सुरुवातीला 2010 पर्यंत निर्मूलनाचे लक्ष्य ठेवून, सततच्या आव्हानांमुळे भारताने 2023 पर्यंत लक्ष्य वाढवले.
- काला आजार, सॅडफ्लाय चाव्याद्वारे प्रसारित होणारा एक वेक्टर-जनित रोग, बिहार, झारखंड, पश्चिम बंगाल आणि उत्तर प्रदेश यांसारख्या राज्यांमध्ये एक महत्त्वपूर्ण आरोग्य आव्हान आहे.

महत्त्वाचे मुद्दे:

- NCVBDC नुसार, जागतिक आरोग्य संघटनेच्या (WHO) निर्मूलन निकषांची पूर्तता करून, भारतामध्ये 2023 मध्ये काला आजारची केवळ 520 प्रकरणे नोंदवली गेली, ज्यात देशातील 10,000 लोकांमध्ये एकापेक्षा जास्त प्रकरणे नोंदविणारे निर्मूलन नाही अशी व्याख्या करते.
- 2020 मध्ये, काला आजारच्या जागतिक भारापैकी 18% भारताचा वाटा होता.

बद्दल:

- व्हिसेरल लेशमोनियासिस, ज्याला सामान्यतः काला आजार (KA) म्हणून ओळखले जाते, त्याचे नाव भारतातील एकोणिसाव्या शतकाच्या उत्तरार्धात आले आहे.
- "काला-आजार" या शब्दाचा अनुवाद "काळा रोग" असा होतो, जो संसर्गादरम्यान त्वचेच्या राखाडी किंवा काळ्या रंगाचे वर्णन करतो.
- हे नाव काळा (काला) या हिंदी शब्दापासून आणि रोग (अजार) या पर्शियन शब्दावरून आले आहे.
- काला आजार हा एक हळूहळू विकसित होणारा स्थानिक रोग आहे जो लीशमोनिया वंशातील प्रोटोझोआ परजीवीमुळे होतो.
- भारतात, लीशमोनिया डोनोव्हानी हा एकमेव परजीवी हा रोग होण्यास जबाबदार आहे.
- परजीवी प्रामुख्याने रेटिक्युलोएन्डोथेलियल प्रणालीला संक्रमित करतो आणि सामान्यतः अस्थिमज्जा, प्लीहा आणि यकृतामध्ये मोठ्या संख्येने आढळतो.

भारताच्या हवामान धोरणाची उत्क्रांती आणि आवश्यक गोष्टी

- सर्वसमावेशक वाढ, गरिबी निर्मूलन आणि UNFCCC तत्वांचे पालन करण्याच्या वचनबद्धतेमध्ये भारताचा हवामान धोरणाचा दृष्टिकोन खोलवर रुजलेला आहे.
- या धोरणाची उत्क्रांती 1992 च्या रिओ समिट सारख्या महत्त्वाच्या जागतिक घटनांशी संबंधित आहे, ज्याने हवामान बदल आणि जैवविविधतेला संबोधित करण्यासाठी आंतरराष्ट्रीय फ्रेमवर्क तयार करण्यास उत्प्रेरक केले.

जागतिक संदर्भ आणि अति-शोषण:

- हवामान बदल, हे आता एक जागतिक संकट आहे, जे प्रामुख्याने विकसित राष्ट्रांद्वारे चालवल्या जाणाऱ्या अनिश्चित पद्धतींमुळे उद्भवते.
- अभ्यास दर्शवितात की अमेरिका आणि युरोपने इतर श्रीमंत राष्ट्रांसह, संसाधनांच्या वापरातील त्यांच्या वाजवी वाटा लक्षणीयरीत्या ओलांडल्या आहेत, ज्यामुळे पर्यावरणीय नुकसान वाढले आहे.

भारताची स्थिती आणि हवामान धोरण निर्धारक:

- भरीव लोकसंख्येचे घर असूनही, भारत त्याच्या टिकाऊपणाच्या मर्यादित राहण्यात यशस्वी झाला आहे.
- त्याचे हवामान धोरण पाच प्रमुख घटकांद्वारे आकारले जाते: भूगोल, लोकसंख्या गतिशीलता, पर्यावरणीय प्रभाव, जागतिक दृष्टीकोन आणि धोरणात्मक क्रिया.

भौगोलिक महत्त्व:

- भारतीय भूभागाचे क्षेत्रफळ 3.28 दशलक्ष चौरस किमी आहे, जे जगातील भौगोलिक भूपृष्ठभागाच्या 2.4% आणि जगातील गोड्या पाण्याच्या स्त्रोतांपैकी 4% आहे.
- भारत हा जगातील सातव्या क्रमांकाचा देश आहे.
- चार जैवविविधता हॉटस्पॉट्स, 10 जैव-भौगोलिक झोन आणि 22 कृषी-जैवविविधता हॉटस्पॉट्स असलेल्या 17 मेगा-जैवविविध देशांपैकी हा एक आहे.
- भारताचा विशाल भूभाग आणि विपुल गोड्या पाण्याच्या स्त्रोतांमुळे ते जागतिक स्तरावर अद्वितीय स्थान आहे.
- समृद्ध जैवविविधता आणि अनन्य हंगामी चक्रांसह, भारताला हवामान बदल-प्रेरित व्यत्ययांमध्ये पर्यावरणीय सुसंवाद राखण्यासाठी आव्हानांचा सामना करावा लागतो.

लोकसंख्या गतिशीलता:

- जगाच्या लोकसंख्येच्या जवळपास एक षष्ठांश असलेल्या भारतामध्ये विविध प्रकारच्या प्रजाती आहेत.

- भारतात **0.0021 चौ.कि.मी.वर** मानव ते जमिनीचे प्रमाण खूपच कमी आहे.
- तथापि, त्याची **लोकसंख्या घनता आणि जमिनीची टंचाई** यामुळे शाश्वत जगण्यासाठी काळजीपूर्वक जमीन आणि पाणी व्यवस्थापन धोरणे आवश्यक आहेत.

निष्कर्ष:

- भारताचे हवामान धोरण हे **हवामान बदलामुळे निर्माण झालेल्या जटिल आव्हानांना बहुआयामी प्रतिसाद आहे.**
- तिची अनोखी भू-राजकीय स्थिती, लोकसंख्याशास्त्रीय गतिशीलता आणि पर्यावरणीय अत्यावश्यकता समजून घेऊन, भारत समानता आणि सामूहिक जबाबदारीच्या तत्वांचे पालन करत शाश्वत भविष्याकडे नेव्हिगेट करण्याचा प्रयत्न करतो.

ज्वालामुखी व्होर्टेक्स रिंग

- माउंट एटना, युरोपमधील सर्वात मोठा ज्वालामुखी, **ज्वालामुखीय व्होर्टेक्स रिंग** म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या अनोखे धुराचे रिंग निर्माण करत आहे, जी काही सिगारेट ओढणाऱ्यांनी उडवलेल्या धुराच्या रिंगांसारखीच दुर्मिळ घटना आहे.
- या रिंग्सने त्यांच्या असामान्य घटनेमुळे लक्ष वेधून घेतले आहे.

माउंट एटना:

- **सिसिलीच्या पूर्व किनाऱ्यावर वसलेले, माउंट एटना हे आल्प्सच्या दक्षिणेकडील इटलीमधील सर्वोच्च बिंदू** आणि युरोपमधील सर्वात सक्रिय ज्वालामुखीपैकी एक आहे.
- त्याच्या **शिखरावर पाच विवर** आहेत, जे बहुतेक उद्रेकास जबाबदार आहेत, तसेच 300 पेक्षा जास्त वेंट्स "फ्लॅक" उद्रेकास कारणीभूत आहेत.
- **1600 पासून, माउंट एटनाने किमान 60 फ्लॅक स्फोट आणि असंख्य शिखर उद्रेकांचा अनुभव घेतला आहे,** ज्यात 2006, 2007-08, 2012, 2018 आणि 2021 मध्ये शिखरासाठी उल्लेखनीय उद्रेक झाले आहेत आणि 2001, 2002, 2002, 3-4-3 फ्लॅक्ससाठी 2008-09.
- **2013 पासून UNESCO जागतिक वारसा स्थळ** म्हणून नियुक्त केलेले, माउंट एटना **500,000 वर्षापूर्वीचा इतिहास आहे.**

व्होर्टेक्स रिंग:

- **ज्वालामुखीच्या भोवरा रिंग तयार होतात जेव्हा वायू, मुख्यतः पाण्याची वाफ, ज्वालामुखीच्या विवरातून वेगाने बाहेर पडते, परिणामी गोलाकार रिंग होतात.**
- 1724 मध्ये इटलीतील **माउंट एटना आणि व्हेसुव्हियस** येथे प्रथम दस्तऐवजीकरण करण्यात आले, या कड्या

आधुनिक काळात जगभरातील विविध ज्वालामुखींवर आढळून आल्या आहेत.

- जुलै 2023 मध्ये ज्वालामुखीच्या वर "**दररोज डझनभर गॅस रिंग**" च्या निरीक्षणासह, नियमितपणे ज्वालामुखी भोवरा रिंग तयार करण्यासाठी एटना प्रसिद्ध आहे.
- ज्वालामुखीशास्त्रज्ञ बोरिस बेहन्के यांच्या म्हणण्यानुसार, "**पृथ्वीवरील कोणताही ज्वालामुखी एटनाएवढ्या बाष्पाचे वलय निर्माण करत नाही.**"
- अलीकडेच, **आग्नेय विवराच्या ईशान्येकडील काठावर एक नवीन वेंट उघडले**, ज्यामुळे असंख्य वाफेच्या वलयांची निर्मिती झाली, जरी हे ज्वलंत उद्रेक सूचित करत नाही, कारण तज्ञांनी सुचवले आहे की नालीच्या गुणधर्मांमधील बदल या कड्या तयार करण्याची क्षमता बदलू शकतात.

जालियनवाला बाग हत्याकांडाला 105 वर्षे पूर्ण झाली

- **13 एप्रिल, 1919 ला ब्रिटिश वसाहती इतिहासातील एक काळा अध्याय म्हणून चिन्हांकित केले कारण ब्रिगेडियर जनरल रेजिनाल्ड डायर यांनी पंजाबमधील जालियनवाला बाग येथे शांततापूर्ण मेळाव्यावर सैन्याला गोळीबार करण्याचे आदेश दिले.**
- अंदाधुंद गोळीबारामुळे हजारो नव्वे तर शेकडो पुरुष, स्त्रिया आणि मुले मरण पावली आणि देशाच्या विवेकबुद्धीवर डाग पडला.
- **2024 मध्ये, जालियनवाला बाग हत्याकांडाचा 105 वा वर्धापन दिन आहे जे स्वातंत्र्याच्या शोधात केलेल्या बलिदानाची एक मार्मिक आठवण म्हणून काम करते.**
- या अत्याचाराचे पडसाद इतिहासात उमटत राहतात, राजकीय प्रवचन आणि सार्वजनिक स्मरणशक्तीवर प्रभाव टाकतात.

जालियनवाला बाग हत्याकांडाचा वारसा

- जालियनवाला बागची जागा, आता **राष्ट्रीय स्मारक** आहे, भारतीय स्वातंत्र्याच्या लढ्यात केलेल्या बलिदानाची एक मार्मिक आठवण म्हणून काम करते.
- या हत्याकांडाने **भारत-ब्रिटिश संबंधांवर कायमचा डाग सोडला आणि भारतीय राष्ट्रवादी चळवळीला उभारी दिली**, वसाहतवादी राजवटीविरुद्ध भविष्यातील प्रतिकाराचा मार्ग मोकळा केला.